

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמד
"תקצי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

342

דיני משחקים בשבת - ב' | פרשת וירא תשפ"ה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מלאכות במשחקי בניה

בנין בכלים

- א. בגליון הקודם (גליון 341) הבאנו כמה מיני מלאכות הכרוכים בכל מיני משחקים כשמשחקים עמהם בשבת כגון, בורר (אות י'), השמעת קול (אות י"א), אשווי גומות (אות י"ב), כתיבה (אות י"ג), משא ומתן (אות י"ז), עובדין דחול (אות י"ח), עם כמה דוגמאות של משחקים. בגליון הנוכחי נביא עוד כמה דוגמאות, ונתמקד תחילה על משחקים הכרוכים בצורת בנין, עשיית אהל ומכה בפטיש, שאודותם כבר הבאנו כמה כללים וכהקדמה לכאן נחזור על כמה עיקרי דינים.
- ב. **הרכבת כלים בתקיעה.** אע"פ שיש כלל שאין בנין וסתירה בכלים (גמ שבת דף ק"ב ע"ב), מ"מ הפוסקים נקטו שכשמחברים חתיכות כלים יחד באופן תקיעה חזקה בחיבור גמור ישנו איסור תורה בבנין בכלים (ש"ע סי' ש"ד ס"א).
- ג. **על ידי הידוק.** כמו כן מבואר שאם מחברים שני דברים ביחד לא בתקיעה אבל באופן מהודק, הרי זה איסור דרבנן גזרה שמא יתקע את החלקים זה בזה ויבוא לידי איסור מן התורה (ש"ע סי' ש"ג ס"ו).
- ד. **רפוי.** וכשמחברים חלקי כלי רק באופן רפוי, הרי זה מותר ואין בו אפילו איסור דרבנן, וכל שאפשר להפריד את החלקים זה מזה בקלות, הרי זו הרכבה רפויה (ארחות שבת פ"ח אות מ"ה).
- ה. **עשוי לפרקו תמיד.** כלי שעשוי להרכיבו בהידוק ולפרקו תמיד אין בו משום איסור משום בונה או מכה בפטיש כי זהו עיקר צורת תשמיש הכלי (ט"ז סי' ש"ג סק"ז, גו"א שם סק"ב), ויש שהבינו שכל שעשוי לפרקו באותו יום אין בו אפילו איסור דרבנן, ואם עשוי להישאר כך לכמה ימים יש בו עכ"פ איסור דרבנן (ש"ע הגר"ז סי' ש"ג סכ"א).
- ו. יש שהבינו שבנין כלים הוא כשאיחוד החלקים יחד נחשב תיקון כגון הרכבת חלקי כלי כדי שיישאר בתיקונו, אבל באופן שאיחוד גמור של החלקים נחשב קלקול לגבי מטרת הכלי, לא חל שם בנין כשמרכיבים החלקים (חזו"א סי' נ' סק"ז ד"ה ווא), וע"פ סברא זו דנו הפוסקים להתיר כלי מיני צעצועים, שהרי הרכבתם אינו אלא כדי לפרקם לאחר זמן, ואם היו מרכיבים החלקים באופן תקיעה שיישאר עולמית, זהו קלקולו של הצעצוע ולא תיקונו (ארחות שבת הקדמה לפ"ח), כמבואר לקמן.
- ז. **מכה בפטיש.** אסור לעשות כלי או לגמור שלב האחרון של כלי בשבת גם באופן שאין בו משום בנין בכלים כגון כשהוא רפוי, משום איסור מכה בפטיש או תיקון מנא.
- ח. **עשיית אהל.** העושה אהל קבוע חייב חטאת (ש"ע סי' שט"ו ס"א), ושיעור אהל הוא טפח על טפח ברומ טפח או יותר (תוס' שבת דף קל"ח ע"ב ד"ה שאין) והעושה אהל עראי כדי להגן עליו או כדי להשתמש תחתיו אסור מדרבנן אף כשאין בו מחיצות כלל (ש"ע שם).

משחקי בניה והרכבה

קביעת הגדרת משחקים

- ט. ישנם משחקי הרכבה ובניה רבים המיועדים לילדים ומועילים להתפתחותם הבריאה, אלא שדנו הפוסקים בהיתר לשחק איתם בשבת, ובעיקר יש לדון אם הרכבתם נחשב כדן 'מהודק' שאסור לפעמים עכ"פ מדרבנן בכמה אופנים (אות ג), או שהוגדר כ'רפוי' שהוא מותר לכתחילה (אות ד), ונזכיר כאן כמה מיני משחקים השכיחים.

לע"נ העלמה החשובה **לאה בת שמעון שפיגלמאן** ע"ה
בת בית אצל משפחת שמאהל - זאנענשיין - זינגר, לונדון
נפטרה י' מרחשוון תשע"ב

הרכבת מבנה בתלת ממד

קיימים משחקים שבאים בעריכה מוכנה מעץ, פלסטיק או אבן עם הוראות הרכבה למבנה ידוע כגון דגם בית המקדש, או צורת חפץ כגון רכב או מטוס וכדומה, ועל הילד לבנות את המבנה ובדרך כלל גם עם דבק, ועל אף שלפעמים יש אפשרות לפרקו כדי לבנותו מחדש, בדרך כלל הוא אמור להישאר בנוי, וכשהבניה עשויה עם דבק אזי הוא מוגדר כ'תקיעה' האסורה מעיקר הדין (אות ב'), וכשאין בו דבק, בדרך כלל הוא מוגדר כ'מהודק' והרי יש בבנייתו איסור בנין בכלים עכ"פ מדרבנן, ולכן אין להרכיבו בשבת כלל.

יא. **פאזל תלת ממד.** כשיש פאזל תלת ממדי, דהיינו חתיכות שונות בצורה של פאזל, וצריכים למצוא את החתיכות הנכונות כדי להרכיב צורה מסוימת כגון רכב, אם החתיכות נכנסות אחד לשני באופן מהודק, יש למנוע מלשחק בו בשבת, אבל אם החתיכות רק מונחות זה בזה ולא מהודקות, הרי זה נחשב כרפוי ומותר לשחק בו בשבת.

סוגי לגו [LEGO]

יב. **לגו קטן [small Lego].** דנו הפוסקים בדין הרכבת 'לגו' בשבת הגדרת הידוק של חלקי הלגו הם לכאורה בגדר 'מהודק' אבל לא בגדר תקיעה שהרי אינם מחוברים לגמרי עם דבק, וכמו כן אינו מוגדר כרפוי משום שאם אין מפרקים אותם יעמדו ככה ימים רבים וגם צריכים קצת כח ולפעמים גם עזר בכלי בכדי לפרקם, ובמהודק הדין הוא דאסור מדרבנן כנ"ל (אות ג).

יג. ולכן צד ההיתר הוא לדון בהם אם הם בנין לשעה או להישאר בנוי, ומאחר שבדרך כלל אלו שבונים עם לגו קטן רוצים בקיומו עכ"פ לכמה ימים, יש להחמיר שלא להשתמש בהם בשבת. ואם מכוון לפרק את הרכבתו באותו יום, מעיקר הדין הקילו בו הפוסקים ע"פ ההיתר הנ"ל (אות ה') מאחר שעשוי לפרקו תמיד (הגרש"א), וע"פ הסברא שתקיעתם יחד הרי הוא קלקולם, ולכן מותר במהודק (לעיל אות ו').

יד. ומ"מ אין לגדולים לשחק עם זה מאחר שדומה הרבה לבנין, ומ"מ אין למנוע מהילדים שבונים איתם מעצמם (הגרש"א, שלחן שלמה סי' ש"ד הע' א).

טו. לגו בינוני - דופלו [Lego - Duplo].

לגו בינוניות המיועדים לגיל של בערך בן ארבע שבקלות אפשר לפרקם והידוקם מוגדר קרוב יותר לרפוי, מותר להם לכתחילה לשחק איתם, אבל גם בזה יקפידו לפרק את המבנה בסוף היום כנ"ל (אות י"ג).

טז. לגו גדול - [Mega blocks]

המיועדים לגיל הרך כבן שנתיים, מותר להם לכתחילה לשחק איתם שהרי הם בודאי נחשבים כרפוי, ואין צריך למנוע מהם כלל וגם לא צריך להגביל את קיום המבנה ליום, שהרי הם אינם בגיל שהגיעו לחינוך כלל.

שעות קבלת הקהל "בחדר הוראה" רח' מנחת יצחק 20 ירושלים | טל: 052-7619332 | paskenshtibel@gmail.com
ימים א-ה: 4:30 אחה"צ עד 8:00 בערב | יום ו': 10 עד 11 בבוקר, ומשעה לפני הדלקת נרות

קליק"ס [Clicks]

ז. חיבור של קליק"ס מוגדר כ'מהודק' שהרי אינו קל כ"כ לפרקו ולכן אין לחברם ולשחק איתם כשרוצים להחזיק את ההרכבה הבנויה ליותר ליום אחד, אבל לחבר ולפרק בו ביום מותר כנ"ל (אות ג') [ולכן כשילד רוצה להרכיב צורה בשבת ולהצטלם איתו אח"כ כדי לשלוח לעיתון ילדים' לשתף אחרים ביצירתו.. יש להצטלם כבר במוצאי שבת כדי שלא יעבור יותר מיום אחד מעת בנייתו], אבל אין לגדול לשחק איתו בשבת או לעזור לילד להרכיב או לפרק כנ"ל.

מגנה-טיילס [Magna-tiles]

יח. מגנה-טיילס הם חתיכות מרובעות או משולשות שמתחברות אחד לשני ע"י מגנטים המובנים בקצה של החתיכות, ומכיון שחיבורם חלש מאד, הוגדר חיבורם כ'רפוי' ומותר לכתחילה לשחק עמהם בשבת.

קפלה [Kapla]

יט. קפלה הם חתיכות עץ מלבניים בגודל זהה שאיתם בנויים מבנים שונים, אבל אין החתיכות מתחברות זה עם זה באיזה חיבור אלא מונחות זה על זה, לכן מותר לשחק עמהם בשבת, והוא הדין במיני 'קוביות בניה [building blocks].

איסור עשיית אהל

עשיית אהל

כ. דבר שכיח הוא שילדים משחקים עם שמירה ופורסים את השמירה מעליהם ומייצרים פינה לשחק בתוכו כמו חדר קטן, ויש בזה איסור משום עשיית אהל, שהרי אסרו חכמים לעשות אהל להשתמש באווירו אפילו כשאין בדעתו להשאירו באופן קבוע אלא לפרקו לאחר זמן ואפילו כשאין שם מחיצות (ש"ע סי' שט"ו, ומ"ב סק"כ).

כא. ולכן יש להזהיר לילדים שהגיעו לחינוך שלא יעשו כן משום עשיית אהל בשבת, ואם עשו כן, אסור לסתור את האהל בשבת (ארחות שבת פ"ט אות ב').

עשיית אהל במשחקי הרכבה

כב. כמו כן, כשילדים משחקים עם אבני משחק כגון לגו, קליק"ס, מגנה-טיילס, קפלה וכדומה באופן המותר, כשהגיעו לגיל חינוך, יש להזהירם שלא לבנות דוגמת בית או כל חלל אחר שיש בו גג וחלל טפח על טפח על רום טפח [טפח בערך 8 ס"מ] אם משתמשים באווירו להנחת חפצים או צעצועים כגון להניח בתוכו בובות, מכוניות צעצוע וכדומה, ואם עשו כן אסור לפרק את האהל בשבת (ארחות שבת שם אות י"ג).

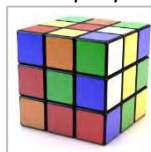
משחקים שונים

פליימוביל [Playmobil]

כג. מותר לשחק עם פליימוביל והוא כלי שמלאכתו להיתר, אמנם אסור להרכיב חלקים ביחד כגון חלקים המתחברים לצורת אדם או לפרק חלקים, שהרי חיבורם מוגדרים כמהודק ובדרך כלל עשויים להישאר כך זמן רב.

קובייה הונגרית [Rubik-cube]

כד. מותר לשחק עם 'קובייה הונגרית' בשבת כשהחתיכות מסומנים בצבעים שונים, ואין בו משום כותב או צובע משום שאינו אלא חיבור זמני של צבע, ואין בו משום בנין בכלים משום שהכל מחובר כבר ורק שמסתובב על ציר אחד (ש"ש"כ פט"ז אות כ"ה, חוט שני פ"ז הע' ה').
כה. וכן אין בו משום בורר משום שכל החתיכות מחוברות ביחד ואינו מפריד בין פסולת לאוכל אלא מסדר הצבעים ביחד בתוך התערובות (מור"ד בעל שבט הקהתי, ספר עם מקדשי שביעי ח"ב פ"ד סכ"ו).

גומיות לום-בנדס' [Loom Bands]

כו. לום-בנדס' הם ערכת גומיות בצבעים שונים שבהם מכינים צמידים או שרשראות וכדומה, ואסור לשחק איתם בשבת שהרי העסק עמהם כרוך במלאכת קושר, בונה בכלים, מכה בפטיש, ולכן הם גם מוקצה.

קלפים [Cards]

כז. מותר לשחק עם קלפים למיניהם כגון רביעיות וכדומה ובפרט כשיש להם מטרה חינוכית, ומותר לסדר אותם בסדר מסוים כדי להקל עליו את המשחק כי זה נקרא לאלתר, אבל לאחר המשחק אין לסדר אותם בסדר מסוים משום איסור בורר (ש"ש"כ פט"ז אות ל"ה).

מדבקות [Stickers]

כח. מדבקות נוי המיועדות להדבקה נחשבות כמוקצה מחמת איסור ואסור לטלטלם בשבת.

כט. תמונות רבנים. מדבקות שהם תמונות רבנים וכדומה שמיועדים למשחק ולאיסוף של הילדים וגם בסוף לפעמים מדביקים אותם באלבום, דינם כמלאכתם לאיסור ולהיתר ומותר לטלטלם בשבת (מ"ב סי' ש"ח סק"כ) ומותר לשחק בהם בשבת, אבל אסור להחליפם עם חברים דרך משא ומתן משום איסור מקח וממכר בשבת.

אמצעי החלטת תור

ל. **קובייה [dice]**. מותר להשתמש בקובייה תוך כדי משחק כדי להחליט של מי התור או כמה מקומות לזוז כגון במשחק נחשים וסולמות, ואין בו משום הטלת גורל האסור בשבת (ש"ע סי' ש"ב ס"ו) או משחק בקובייה משום שאין המשחקים עומדים להרוויח משהו אלא לנצח המשחק, ואינו דומה למקח וממכר (ש"ש"כ פט"ז אות ל"ד).
לא. **שעון חול [sand-timer]**. אסור להשתמש בשעון חול שיש עליו פסים להראות כמה זמן עבר שהרי הוא נכלל באיסור מדידת זמן שאסור כשאינו לצורך מצוה (ש"ע סי' ש"ח סנ"א), אבל שעון חול שאין עליו פסים, ורק מראה שזמן מסוים עבר ובא לוודא שכל אחד משחק לזמן זה, מותר להשתמש בו תוך כדי משחק (ע"פ פמ"ג סי' רנ"ב משב"ז סק"ז).

אופניים וקורקינט בשבת

אופניים

לב. אסרו הפוסקים לרכוב על אופניים בשבת אפילו במקום שיש עירוב, ומשום כמה טעמים. בעיקר משום 'עובדין דחול', שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך בחול' (גמ' שבת דף ק"ג ע"א), ומאחר שעיקר ייעודם הוא כדי להגיע לעבודה או לצרכי ספורט (חוט שני ח"ג ס"ח), וכן משום חשש תחומין שמא בטעות יצא מתחום שבת (כף החיים), ועוד משום שמא תיווצר תקלה באופניים כמו ששכיח בהם כגון פנצ'ר או תקיעת השרשרת וכדומה ויבוא לתקנו בשבת (ש"ש"כ פט"ז אות י"ח).

לג. **מוקצה**. ומשום כן, אופניים רגילים דין מוקצה עליהם ככלי שמלאכתו לאיסור (ארחות שבת פ"ט אות ס"ז).

לד. **אופני ילדים**. כמו כן אין לתת לילדים לרכוב על אופני ילדים משום הטעמים הנ"ל, וגם כשמחובר אליהם גלגלי עזר [training wheels] אין לילדים לרכוב עליהם משום שדומים הם לאופניים רגילים.

לה. **אופניים תלת אופן [three wheeler]**. אופני תלת אופן לילדים, מותר להם לרכוב עליהם משום שהם אינם דומים כלל לאופניים רגילים ואין בהם את עיקר החששות שיש באופניים רגילים (ש"ש"כ שם).

קורקינט

לו. גם ברכיבת קורקינט יש משום 'עובדין דחול' [כמובן אפילו אלו שלא מופעלים ע"י חשמל], ולכן אין לגדולים לרכוב עליהם כלל, וגם ילדים תחת גיל בר-מצוה אין להם לרכוב עליהם כלל.

לז. **ילדים קטנים**. מ"מ ילדים קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך כגון עד גיל 5, לא צריכים למנוע מהם לרכוב עליהם כשהם משחקים איתו במקום אחד כגון

מחוץ לבית או בחצר, מאחר שאין בהם החששות שיש באופניים רגילים ולגביהם הוי כצעצוע ילדים, ומ"מ אין להם להשתמש בו ע"מ להגיע למרחקים כי אז בולט שאינו משתמש בו כצעצוע אלא כאמצעי נסיעה.

לח. **סקייטים [skates]**. אין להשתמש בכל מיני סקייטים בשבת כגון רולר בליידס, ס'קייט בורד' וכדומה משום עובדין דחול שעיקר פעולתם הוא לצורך ספורט האסור בשבת.

שעשוע של הקב"ה

לט. נסיים עם מה שהתחלנו בו בגליון של שבוע שעבר (גליון 341) ששבת ניתנה לתענוג רוחני להקדיש זמנו ללמוד תורתנו הק' ולהתענג אל ה' מעין עולם הבא, ולכן נקדיש זמננו לשעשוע עם שעשוע של הקב"ה שהיא התורה הק' כדכתיב (משל' ה' ל') 'ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשעים יום יום משחקת לפניו בכל עת וכו'', ולא הארכנו בזה אלא כדי לדעת המעשה אשר יעשו לילדים קטנים שמשחקים עם משחקים כפי גילם, אבל יש לעורר ולחנך ילדים כשהם גדלים שעיקר שעשוע הוא בלימוד תורתנו הק', וזהו העונג והשעשוע האמיתי 'כי הם חיינו ואורך ימינו' ליום שכולו שבת ליום שכולו טוב, וכמו שכל ילד משתוקק לשחק ולבלות זמן עם אביו במשחק האהוב לו, כמו כן תהיה השתוקקותו לשעשוע עם אביו שבשמים בשעשוע שלו - תורתנו הק'.

נתרם לזכות רפואה שלמה ויר"ש והצלחה נגמיה שירה בת פרננים ולזכות ברכה בת נגמיה שירה לזיווג הגון ויר"ש

נדבת ידידנו הרב **שניאור פריעדמאן** הי"ד ראש ארגון 'כולל בית ירושלים' להחזרת לימוד ה'ל' לשון הרע פכים שלחן השבת לרגל לידת בנו **שריהו חיים** נ"ו ובהודאה להשי"ת על כל הטוב שנמל איתו תמיד שיוכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים ונחת דקדושה מכל יוצאי חלציו